

de zandloper

periodieke uitgave van de vereniging Oud-Ede
verschijnt elk kwartaal

10e JAARGANG - nr. 4   DEC 1982

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

tel.: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.
SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN
ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS
of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13-Ede tel.: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als
buitenwerk, sanswerk, sierpleister, sigmulto,
behangwerk en andere schilderswerkzaamheden.

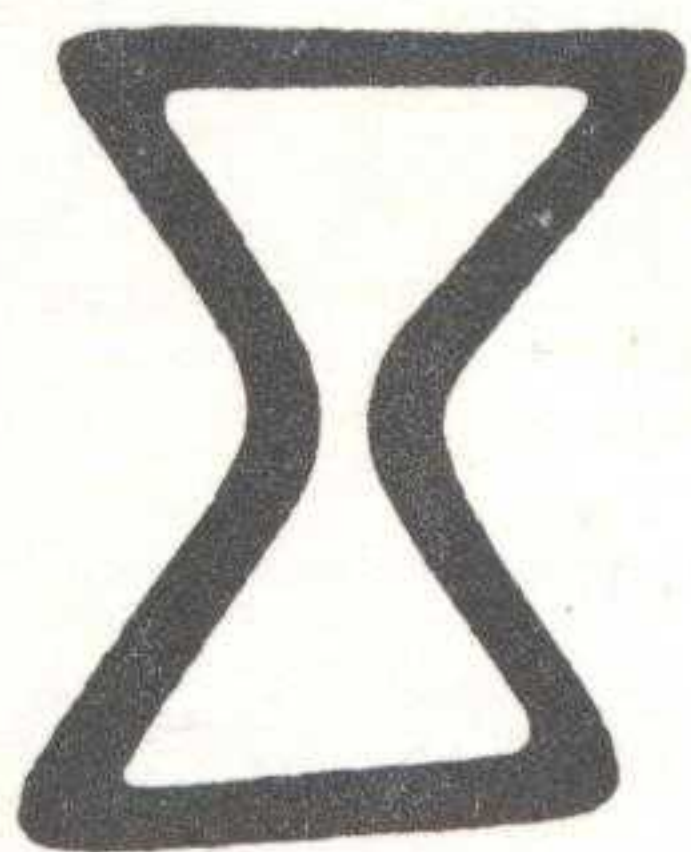
voor informatie

naar :

JANSEN

Bettekamp 13 - Ede

tel.: 16308

de zandloper

periodieke uitgave van de vereniging Oud-Ede
verschijnt elk kwartaal

10e JAARGANG - nr. 4   DEC 1982

GLASSCHADE HERSTELLEN

JANSEN v/h de NOOY bellen

tel.: 16308

tevens verkoop en plaatsing van alle soorten glas.

SPIEGELS en GESLEPEN GLASPLATEN

ISOLATIEGLAS van THERMOPANE - POLYGLAS

of aluminium voorzetramen.

GLASHERSTEL JANSEN v/h de NOOY

Bettekamp 13-Ede

tel.: 16308

SCHILDERSBEDRIJF de NOOY

voor alle onderhoudswerken, zowel binnen- als buitenwerk, sanswerk, sierpleister, sigmulto, behangwerk en andere schilderswerkzaamheden.

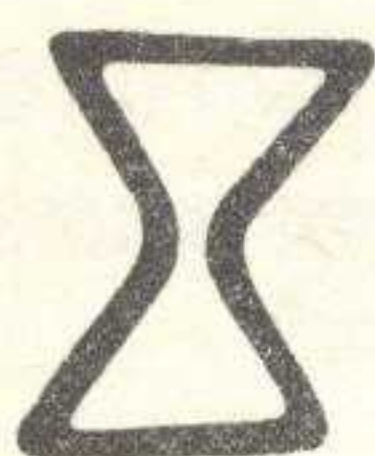
voor informatie

naar :

JANSEN

Bettekamp 13 - Ede

tel.: 16308

de zandloper

periodieke uitgave van
de vereniging OUD-EDE

10e JAARGANG - nr. 4
DEC 1982

DAGELIJKS BESTUUR vereniging Oud-Ede

voorzitter: D. de Nooy, Wagenaarln 16
6711 GB Ede-Gld
tel.: 12373.

sekretaris: J. Clant, Amsterdamsewg 34
6712 GJ Ede-Gld
tel.: 15997.

penn.mr. : J. Smit, Arendshorst 29
6714 LV Ede-Gld
tel.: 32462.

ERE-LEDEN

H.M. Oldenhof,
J. de Nooy.
G.W. Bos

MUSEUMADRES

Museum Oud-Ede,
Museumpln 7
6711 NA Ede-Gld
tel.: 19554.

CONTRIBUTIE

De minimale contributie
bedraagt f 15,- per jaar,
over te maken op postrek.
3534268, t.n.v. de pen-
ningmeester van de ver-
eniging Oud-Ede te Ede.

REDAKTIE van het blad DE ZANDLOPER

mv E. Hendriksen,
Wilterdinkstr 9
6712 EB Ede-Gld
tel.: 13074.

J. Das, Weerdenstein 205
6714 CP Ede-Gld
tel.: 39391

HJ Nijenhuis, Molenstr 101
6712 CT Ede-Gld
tel.: 16838.

eindredactie, opmaak en lay-out:

SJ Ouwendijk, Nettelhorst
43, 6714 MA Ede-Gld
tel.: 33089

KOPY

Alle kopy voor de eerstvolgende
editie, vóór 7 januari 1983. in-
zenden aan:

Redactie De Zandloper, Museumpln 7,
6711 NA Ede Gld

VERANTWOORDING VOOR GEPU- BLICEERDE TEKSTEN.

De redactie van De Zandloper is u zeer erkentelijk voor uw bijdragen in de kopy.

Echter, de verantwoordelijkheid voor de inhoud van historische en technische gegevens blijft uitdrukkelijk voorbehouden aan hen, die de betreffende kopy hebben ingezonden.

Eveneens kan de redactie geen verantwoording op zich nemen voor het eventueel niet vermelden van de bron, bij het plaatsen van ingezonden stukken en/of artikelen.

OVERNAME VAN ARTIKELEN UIT HET BLAD "DE ZANDLOPER"

Uit het blad "De Zandloper" mag niets worden overgenomen, zonder vooraf daartoe een schriftelijke toestemming van de redactie te hebben verkregen.

BIJ DE VOORPLAAT

De voormalige molen aan de Molenstraat.
Gebouwd in 1865 ter vervanging van de toen ter plaatse staande Standerdmolen.

Zouden we met een eerdere monumentenverordening in

de hand en voldoende kontanten achter de hand de huidige toestand van deze molen wellicht kunnen hebben voorkomen?

MUSEUMJAARKAART

De museumjaarkaart voor het jaar 1983 is vanaf 11 december 1982 weer aan de balie van het museum Oud-Ede verkrijgbaar.

De zegels welke op deze kaart dienen te worden geplakt kosten:

-voor personen tot 26 jaar .....f 5,--

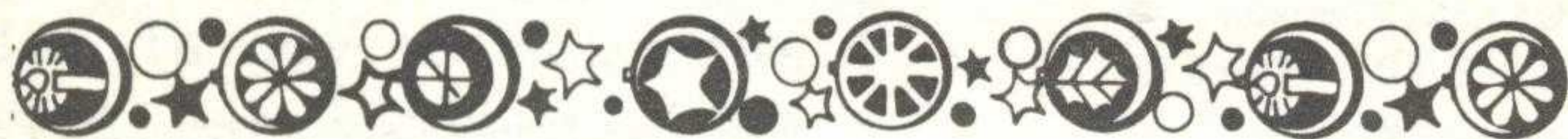
-voor personen met bejaardenpas en leden van een oudheidkundige vereniging .....f 7,50

-voor personen boven 26 jaar.....f 15,--

-Leden van Oud-Ede betalen voor deze museumjaarkaart tegen overlegging van een geldige lidmaatschapskaart slechts 50% van de normale prijs voor personen boven 26 jaar.

Dat wil dus zeggen f 7,50 voor een kaart waarmee men zo'n 200 musea in Nederland gratis kan bezoeken.

N.B.: Als lid van Oud-Ede wordt u alleen aangemerkt, als u als zodanig in de administratie geregistreerd staat.

LEZING t.b.v. OUD-EDE

Op dinsdag 18 januari 1983 zal de heer P. Bolwerk, als conservator van het tegelmuseum "It noflik ste" te Otterlo, voor ons een lezing met dia's verzorgen.

Deze lezing heeft als onderwerp:

=De historische ontwikkeling van de Nederlandse tegel=. De heer Bolwerk zal tevens een demonstratie-collectie meenemen om u in staat te stellen het één en ander van nabij te bekijken.

Leden van Oud-Ede kunnen ook zelf hun eventuele eigen collectie meenemen, teneinde daarvan zonedig de oudheid te laten vaststellen.

Dus: dinsdag 18 januari 1983 in de zaal van De Open Haard aan de Willem de Zwijgerlaan te Ede.
Aanvang: 20.00 uur.

U KOMT TOCH OOK ?

LEZINGEN DOOR DE VOLKSUNIVERSITEIT, in samenwerking met MUSEUM OUD-EDE.

Onderwerp: Cursus Aardewerk

3 lesavonden van twee uur in de Bospoort-Mavo aan de Bunschoterstraat te Ede. Cursusgeld is f 35,- totaal.
1= wo 12/01-1983 over Maastrichts Keramiek/P. Regout door Mw C.J.H. v.d. Want;
2= wo 19/01-1983 over Wedgewood, door dhr N.F. v. Gelder;
3= wo 26/01-1983 over De vernieuwing van het Nederlands Aardewerk, 1880-1930 door Mw M.J.H. Singelenberg.

Onderwerp: Klederdrachten in Gelderland en Overijssel.

In deze lezing met dia's wordt verteld en getoond hoe men omstreeks 1900 op het platteland van Gelderland en Overijssel gekleed ging. Ook de mutsen en sieraden krijgen alle aandacht.

spreker : dhr J. Herbert.

datum/tijd: dinsdag 8 februari a.s. te 20.00 uur.

plaats: De Open Haard, W. de Zwijgerlaan te Ede.

VAN ONZE BUUR-VERENIGINGEN

Oud-Bennekom:

Na de jaarvergadering op donderdag 27 januari a.s. zal men deze jaarvergadering vervolgen met een lezing door dhr Huisman over Archeologische vondsten te Bennekom en omgeving. Aanvang te 20.00 uur.

Oud-Lunteren:

Op maandag 14 februari a.s. spreekt dhr Schellart uit Muiderberg (direkteur van de Nederlandse Kastelenstichting) over "Kastelen in binnen- en buitenland"; over hun plaats in de geschiedenis en in het landschap. Deze avond wordt eveneens georganiseerd in samenwerking met de Volksuniversiteit Culturele Kring en vindt plaats in het Westhoffhuis. Aanvang te 20.00 uur.

TENTOONSTELLING OVER DE SCHOOL VAN VROEGER.

De in de vorige Zandloper aangekondigde tentoonstelling over de school van vroeger heeft de naam gekregen: =AAN MOEDERS HAND NAAR SCHOOL=.

Van diverse lezers mocht de Museumcommissie reacties ontvangen en daarmee zijn we erg blij.

Hartelijk dank daarvoor.

Komt u allemaal ook naar deze tentoonstelling kijken?

Ja natuurlijk hè.....!

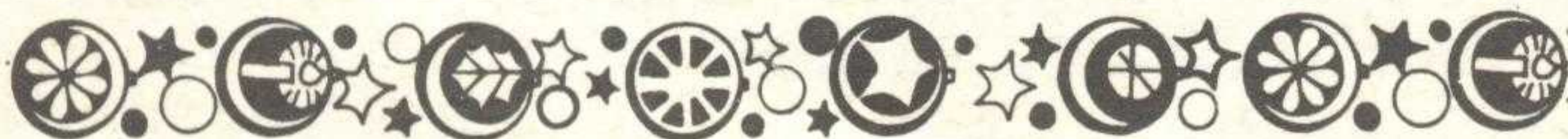
Van 11 december 1982 t/m 15 januari 1983 bent u van harte welkom.

Wellicht herkent u op één van de klassefoto's wel een klasgenoot van vroeger.

Denkt u er even aan dat het museum op 1e en 2e kerstdag en op nieuwjaarsdag is gesloten. Ook op de zondagen zijn wij dicht.

Een uitzondering hierop is zondag 12 december 1982, aangezien deze dag is uitgeroepen tot Landelijke Museumdag.

de Museumcommissie.

VAN HET BESTUUR-1

Financiële steun aan de vereniging.

Er bereiken ons nogal eens vragen over de mogelijkheden tot financiële steun aan onze vereniging, naast de meest algemene steun in de vorm van een jaarlijkse contributie. Tegelijkertijd zijn er vragen over de aftrekbaarheid van eventueel te schenken bedragen voor de inkomstenbelasting. Het uitgangspunt voor wat betreft de aftrekbaarheid is, dat een begunstiging van de vereniging Oud-Ede door de belastingdienst wordt aangemerkt als een daad van vrijgevigheid aan een instelling die het algemeen belang beoogt te dienen.

Giften aan onze vereniging zijn aftrekbaar van het onzuiver inkomen volgens de daarvoor geldende regeling, d.w.z. voor zover het totaal van deze giften de 1% van het onzuiver inkomen overschrijdt en niet hoger is dan 10%.

Voorts wijzen wij op de mogelijkheid om bij TESTAMENT de vereniging een legaat te vermaken, dan wel haar geheel of ten dele te benoemen tot erfgenaam.

Volledigheidshalve nog het volgende:

Over schenkingen van meer dan f 6.000,- is Oud-Ede 11% schenkingsrecht verschuldigd. Lagere bedragen zijn geheel vrij van rechten.

In geval van een testamentaire beschikking geldt 11% successierecht, maar daarbij is het vrije bedrag f 11.000,- (hierover vindt derhalve geen heffing plaats).

VAN HET BESTUUR-2

ALBUM MET AFBEELDINGEN VAN BOERDERIJEN UIT EDE

Eén van de vele wensen van het bestuur is het verzamelen van foto's en afbeeldingen van boerderijen uit Ede en deze collectie dan te bewaren in een album.

Zowel nog bestaande als reeds verdwenen boerderijen komen in aanmerking.

Twee van onze leden, te weten mevr. R.W. Bosken-Jochensen en de heer G.A. Ossenkoppele willen proberen één en ander te realiseren, doch zij hebben daarbij heel hard uw hulp nodig.

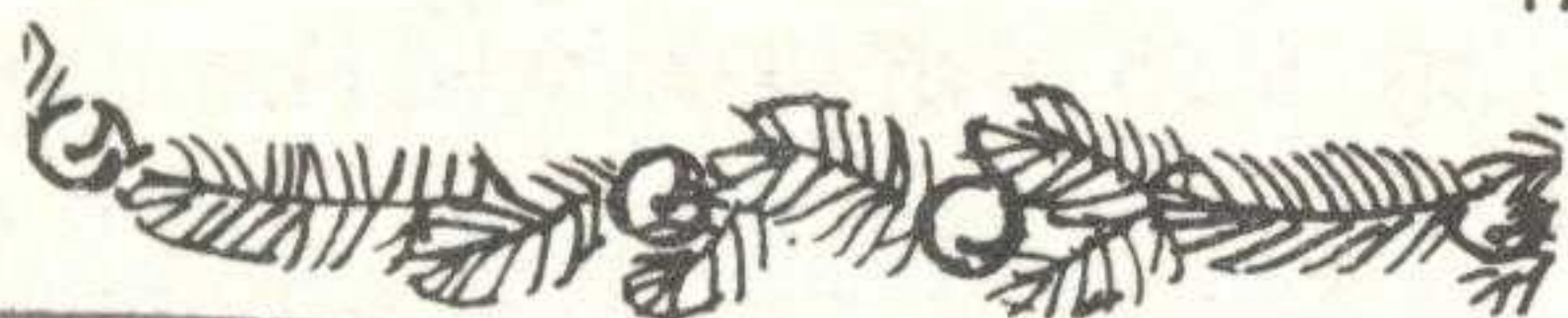
Mocht u in het bezit zijn van foto's, ansichtkaarten, e.d. van boerderijen in/uit Ede, laat u dat dan a.u.b. even

weten.

Het kontakt-adres is Irenelaan 48 te Ede, telefoon 11668.

Wij -bestuur van Oud-Ede- stellen het op hoge prijs dat bovengenoemde leden hun schouders willen zetten onder dit toekomstige boerderijen-album van Ede en hopen van ganzerharte op een volledig sukses.

het bestuur.

RECENTIE NIEUWE UITGAVE "DE VELUWE"

De Veluwe, luisterrijk land tussen Randmeer en Rijn werd geschreven door Jac. Gazenbeek ( ) en Rien Snijders.

Deze zomer zag de zevende druk van dit boekje het levenslicht. Het werkje wordt uitgegeven door de firma Zomer & Keining te Ede.

De oorspronkelijke schrijver, de in 1975 overleden Jac. Gazenbeek was een geboren en getogen bewoner van de Veluwe. Woonachtig in Lunteren was hij jarenlang verbonden aan de Edese Courant.

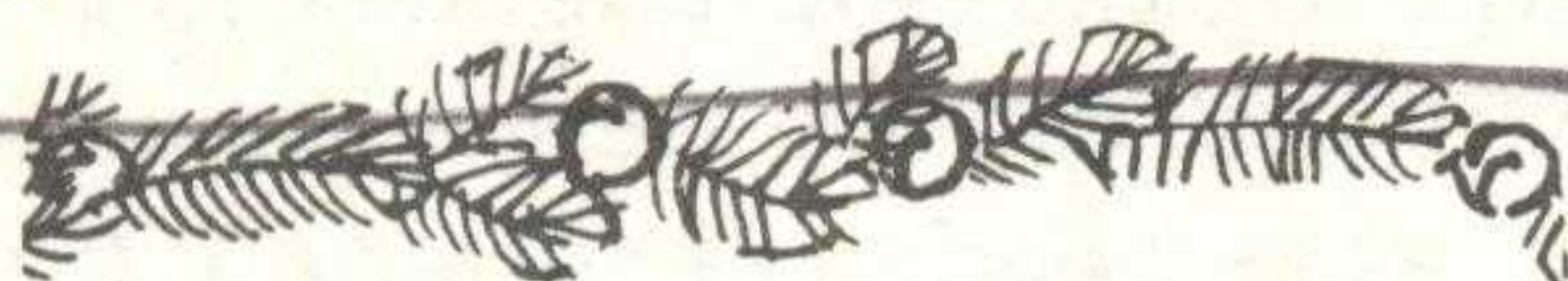
Vanuit die funktie en tevens vanuit de liefde voor het gebied waar hij woonde, verschenen van zijn hand artikelen in dagbladen en tijdschriften.

Daarnaast beschreef hij zijn Veluwse land in een aantal boeken. De Veluwe was zijn laatste, grootste werk.

De zevende druk is een heruitgave die is herzien door de Edenaar Rien Snijders.

68388-2397

KAARTEN VERZENDEN t.g.v. KOMENDE FEESTDAGEN

Wilt u naar aanleiding van de komende feestdagen eens een speciale kaart versturen?

Komt u eens kijken aan de balie van het Museum; daar heeft men kaarten die anders zijn dan anders.

Oorlogsgebeuren in en om Ede in mei 1940

(2e deel en slot)

Het 10de regiment infanterie

EDE – De Duitse troepen van het tiende legerkorps waren op de tiende mei om 5.35 uur (Duitse tijd) de Nederlands-Duitse grens gepasseerd. De 227e infanterie-divisie ging, na veel weerstand van Nederlandse zijde te hebben ondervonden, bij Zutphen over de IJssel en onder andere via Harskamp naar Barneveld, dat de Duitsers op elf mei omstreeks 16.00 uur bereikten.

De 207e infanterie-divisie kwam over de IJssel bij Doesburg en Westervoort. Na vertraging te hebben ondervonden door tegenstand van de Nederlandse huzaren (vijfde eskadron van het vierde regiment huzaren) bij Oosterbeek, Heelsum en Renkum, waren zij 10 mei 's avonds in Wageningen. Ook Ede werd op tien mei door de Duitsers bezet, en wel door het 368e regiment infanterie van deze divisie. Vrijwel gelijktijdig was Bennekom door het 322e regiment infanterie ingenomen. Ede en Bennekom kwamen in de morgen van elf mei omstreeks twee uur onder een Nederlands spervuur te liggen van de eerste afdeling van het 12e regiment artillerie.

De Nederlandse hoofdweerstandslijn liep oostelijk van Veenendaal via De Klomp naar Scherpenzeel. Deze lijn werd onder andere bezet door het eerste en derde bataljon van het tiende regiment infanterie. De voorposten in de gemeente Ede liepen tussen Bennekom en Veenendaal naar het noorden, anderhalve kilometer westelijk voor De Klomp en vervolgens met een boog om Ederveen. Het tweede bataljon van dit regiment bemande deze voorpostenlijn.

EVACUATIE

Op tien mei was 's morgens om vier uur alarm gegeven en tegen zeven uur begon men met evacuatie van bevolking en vee.

In eerste instantie vertrokken groepen uit Gelders Veenendaal, De Klomp en Renswoude vanaf station De Klomp naar het westen. Maar toen het viaduct westelijk van het station de lucht in ging, was deze mogelijkheid afgesloten. Zowel naar Lunteren als naar het westen

gingen groepen lopend, per auto of schip. Ook het vee moest zoveel mogelijk geëvacueerd worden. Dat lukte maar gedeeltelijk. Loslopende koeien hebben diverse verbindingen van de voorposten vernield.

Om 14.00 uur werd de rails tussen De Klomp en Ede over een lengte van honderd meter opgeblazen.

VUURGEVECHT

Op 11 mei om 8.30 uur, beval de commandant van het tiende regiment infanterie, lt. kol. P. J. v.d. Breel, een patrouille uit te doen gaan van het tweede bataljon. Luitenant Van de Berg vertrok met vier man op de fiets richting Ede.

Tijdens het doorzoeken van een boerderij op Veldhuizen zagen ze op tweehonderd meter afstand vijftien Duitsers op de weg staan. Die riepen: „Nicht schiessen, wir sind Freunde!“ Er ontstond toch een vuurgevecht. Met achterlating van de fietsen kwam de patrouille terug bij de voorpostenlijn. In de loop van de morgen kwamen 40 man van het 35e regiment infanterie onder leiding van lt. Veenendaal bij De Klomp binnen de eigen linies. Zij kwamen van de IJssellinie.

's Middags werd de vijand gesignaleerd bij het Pakhuis. Even later, om 17.00 uur, was een groep van dertig Duitsers om het café bij de Meikade. Het café werd daarom vanuit de voorposten beschoten met het „zesveldgeschut“. De Duitsers vluchtten. Maar niet voor lang, want tegen 19.30 uur werden de voorposten door infanterie en artillerie aangevallen vanuit Ede langs rijksweg en spoorlijn. Om 20.30 uur werd door de eerste afdeling van het vierde regiment artillerie zeer goed liggend vuur afgegeven vóór de voorposten. Een uur later trokken de Duitsers terug op Ede.

's Avonds wilde men het voorterrein verlichten door middel van lichtkogels. Door een fout etiket op de verpakking

schoot men groene lichtkogels af. Dit was het sein voor stormvuur. Dit barstte dan ook los. Ook het vierde regiment artillerie deed de nodige projectielen voor de voorposten neerkomen.

DUITSE AANVAL

Op mei ging de Duitse regimentscommandant, generaal-majoor Von Oesterreich, op eigen initiatief 's morgens om 5.30 uur in de aanval, nu met het hele 328e regiment, vanuit Ede naar De Klomp, parallel aan de rijksweg en de spoorlijn. Deze aanval werd ruim vier uur lang tegengehouden door drie secties ($\pm$ honderd man) van de voorposten (tweede bataljon van het tiende regiment infanterie), en ondersteunende Nederlandse artilleriebeschietsing op Ede en het gebied vóór de voorposten.

De Duitsers leden behoorlijke verliezen. Een van de bataljonscommandanten, maj. Knobelsdorff, sneuvelde hierbij. Na een Duitse artillerie beschietsing op de voorposten trok het middenvak van deze linie terug op de hoofdweerstandslinje ten westen van De Klomp. Zelfs de bataljonscommandant-post van majoor J. A. Claessen in garage Van de Meene liep ernstig gevaar. Helaas viel het „zesveldgeschut“ in het middenvak uit door een voltreffer. Een deel van de bemanning sneuvelde en een deel werd gewond.

Op het moment dat de voorposten terugtrokken stopten de Duitsers de aanval op last van de divisiecommandant generaal lt. K. von Tiedemann. Tegen het middaguur hernamen de Nederlandse voorposten de stellingen ten oosten van De Klomp. De verliezen aan Nederlandse zijde bedroegen ongeveer honderd man, waarbij 65 vermisten.

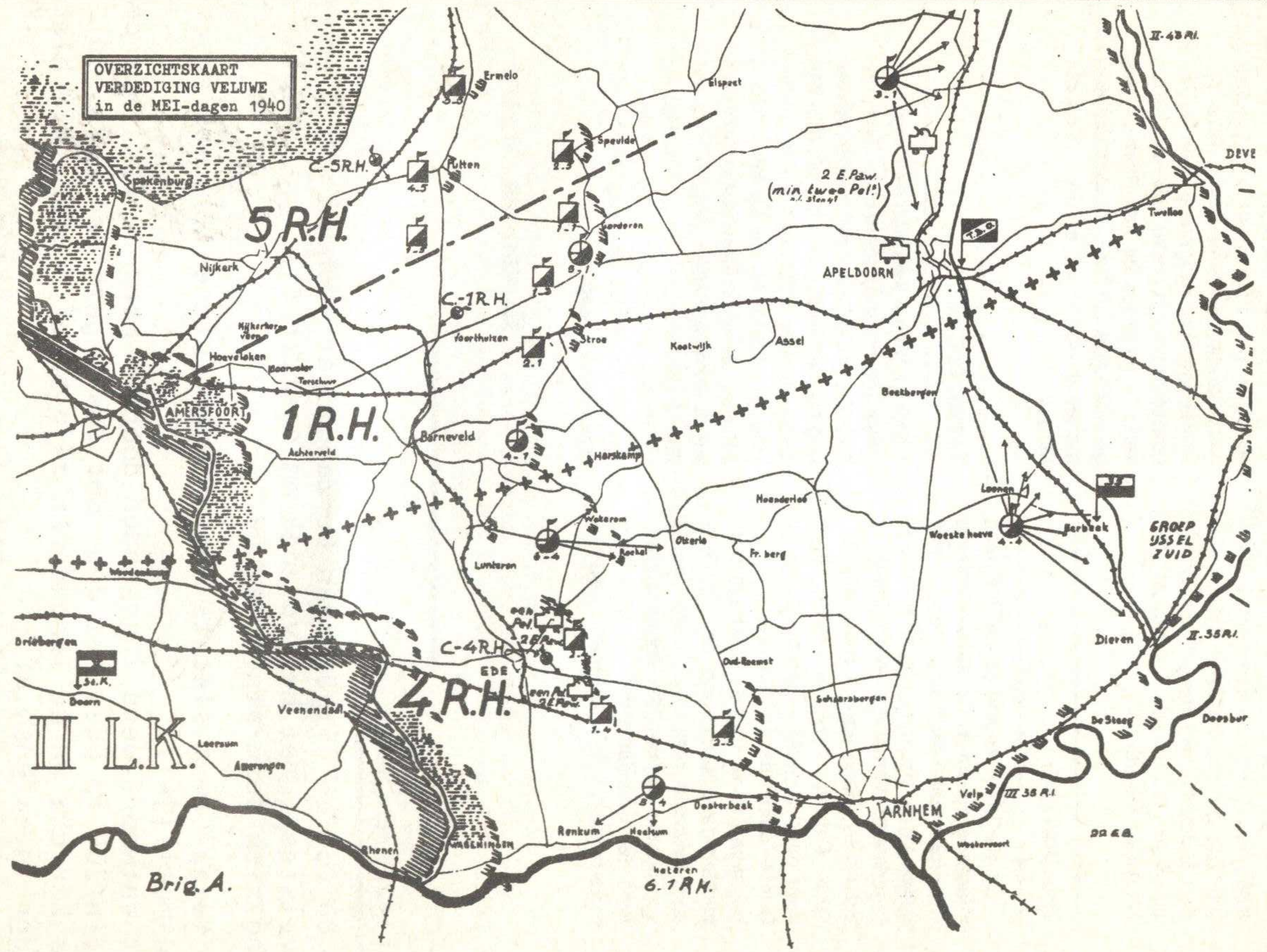

EDE ONTRUIMD

De Duitsers waren onder de indruk

OVERZICHTSKAART
VERDEDIGING VELUWE
in de MEI-dagen 1940

van het zeer goed liggende vuur van de Nederlandse artillerie op Ede en naar De Klomp op de aanvalstroepen. In de veronderstelling dat het vuur zo juist gericht werd door aanwijzingen vanuit Ede, gelastte de Duitse commandant dat Ede geheel ontruimd moest worden. Er had daarna een geïmproviseerde uittocht plaats naar Harskamp, Wekerom en Otterlo.

TEGENSTAND

Op dertien mei ging de 227e Duitse infanterie divisie in de aanval richting Scherpenzeel en Amersfoort. Het linkse aanvalsregiment ondervond veel tegenstand vanuit de voorposten bij Ederveen. Deze aanval zou oorspronkelijk 's morgens plaats vinden, maar door goed liggend artillerievuur op de Duitse colonnes te Barneveld in de nacht van 12 op 13 mei, werd pas in de middag deze aanval ingezet. De Duitsers kwamen niet veel verder bij de voorposten van het 22e regiment infanterie (ten noorden van het tiende regiment richting Scherpenzeel). Twee Ne-

derlandse compagnieën hielden moedig stand tegen een Duitse overmacht.

De voorposten van het tiende regiment werden 's morgens beschoten vanuit het Pakhuis en De Hanepol. 's Middags ook nog vanaf de Meikade. Nederlandse artillerie legde deze beschietingen het zwijgen op. Een Nederlandse patrouille onder luitenant Kroon vond 's middags bij het Pakhuis zes gesneuvelde Duitsers, resten van een mortieropstelling en borden „Vorsicht Minen!”

TERUGTOCHT

Om 17.30 uur kwamen de eerste bevelen voor de terugtocht uit de Grebbelinie. Om 22.00 uur werd met de uitvoering hiervan begonnen. In de nacht van dertien op veertien mei bleef de Nederlandse artillerie op de Duitse troepen schieten terwijl de Grebbelinie ontruimd werd. De voorposten gingen twee uur voor zonsondergang terug. Deze terugtocht verliep zonder ernstige verliezen. Een dichte grondmist was hierbij een onschatbare hulp.

E. van de Weerd

PRIJSVRAAG nr 1.

In de vorige uitgave van De Zandloper toonden wij u een gevelsteen, met het verzoek om vast te stellen in welk pand zich deze steen bevond.

In totaal kwam slechts één antwoord binnen ('t was zeker erg moeilijk?).

Dit antwoord werd ingezonden door de heer J. Das, Weerdestein 205 te Ede. Het door dhr Das ingezonden antwoord was korrek en de inhoud van zijn brief drukken wij hieronder in extenso af.

Wij zeggen dhr Das hartelijk dank voor zijn uitvoerig antwoord en hebben de beloofde fles wijn inmiddels reeds aan hem overhandigd.

J. Das

Weerdestein 205
6714 CP Ede
Tel. 08380-17052 39391

Ede, 18 okt. 1982

Museum "Oud Ede"

Museumplein 5 - 7

Ede.

Betr.: Prijsvraag in laatste Zandloper.

Geacht Bestuur.

Naar aanleiding van bovenvermeld onderwerp deel ik u mede, dat volgens mij de bewuste gevelsteen zich bevindt in de "Herberg Zuid Ginkel"

Mocht dit inderdaad juist zijn, dan zou aan de bekendmaking van de uitslag wellicht het volgende kunnen worden toegevoegd.

Het tegenwoordige gebouw werd in 1856/1857 gebouwd. Blijkens het kadaster was voor die tijd aldaar slechts heide te vinden.

Het landgoed Ginkel was toen eigendom van een zekere G. Duuring te Rotterdam. Nadat het bezit een aantal malen van eigenaar was veranderd, werd de boerderij omstreeks 1935 door J.G. Schlimmer, in onze gemeente destijds een belangrijke grondbezitter, verkocht aan J. Kramer.

Hoewel, zoals reeds gezegd, het kadaster ter plaatse voor omstreeks 1857 slechts heide vermeldt, blijkt uit een oude, op het gemeentearchief aanwezige kaart, dat voordien op ongeveer dezelfde plaats ook reeds een boerderij "Ginkel" genaamd, heeft gestaan.

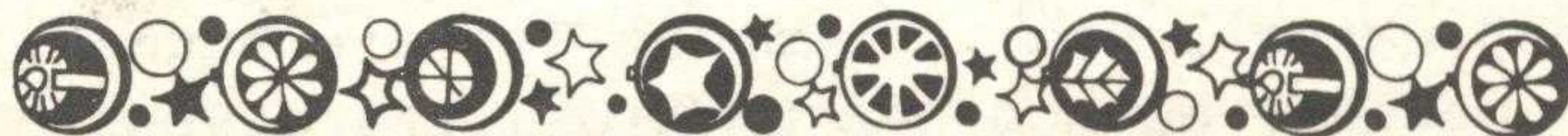
Deze Ginkel komt reeds vanaf 1682 regelmatig in de archivalia voor.

In het door de destijds zeer bekende predikant Ds. Ahasverus van den Berg geschreven boek "Geografie van Veluwe", dat in 1796 uitkwam, wordt de Ginkel ook genoemd. Het was toen een veel gebruikte herberg, met in de heide gelegen. De tegenwoordig daar aanwezige bossen dateren uit veel later tijd. Bij mijn weten is de Zuid Ginkel in onze gemeente de enige herberg, waarvan de naam verbonden is met soortgelijke inrichtingen, teruggaande tot ver in de zeventiende eeuw.

In het museum Oud - Ede is ook een schild aanwezig, herinnerende aan de tol "de Ginkel". Deze tol is echter niet in de herberg gevestigd geweest, maar stond aan de andere kant van de weg, een paar honderd meter verderop in de richting Arnhem. Deze tol is opgericht omstreeks 1830, toen de Arnhemseweg werd verhard tot straatweg.

hoogachtend,

(J. Das)

PRIJSVRAAG nr. 2

In welk pand is onderstaande gevelsteen ingemetseld?

EERSTE STEEN GELEGD DOOR

K. NOORMAN

1 april 1903

Stuur uw antwoord naar Museum Oud-Ede, Museumplein 5-7 te Ede vóór 20 januari 1983.

Bij meerdere goede antwoorden beslist het lot.

Voor de winnaar stellen wij wederom een fles wijn beschikbaar.

Eigenaar en inwonenden van het betreffende pand zijn uitgesloten van deelneming.

DE OUDSTE SCHOOL IN ONZE GEMEENTE.

Nu van 11 december tot 15 januari a.s. in ons museum de tentoonstelling "Aan moeders hand naar school" zal worden gehouden, is het wellicht aardig eens iets te vertellen over de allereerste school die van gemeentewege in Ede werd gebouwd.

Niet iedereen zal meer weten dat deze school werd gebouwd in één van de kleinere buitendorpen "De Valk".

Zeker, reeds daarvoor bestond in Ede de gelegenheid om eenvoudig onderwijs te volgen; heel vroeger op de begane grond van de toren en later in een gebouw tegenover de Oude Kerk; maar officieel werd pas in 1863 een O.L.school in gebruik genomen aan het Maandereind.

Dat De Valk in deze een primeur geniet was te danken aan de buurt Wekerom, De Valk en Eschoten, welke buurt in 1850 werd opgeheven.

Op de laatste buurtspraak waar de gemeenschappelijke bezittingen werden verdeeld onder de geërfdén, viel tevens met algemene stemmen het besluit om twee bunder heide te schenken aan de gemeente Ede, onder voorwaarde dat daarop een school met meestershuis zou worden gebouwd.

De gemeente nam de grond dankbaar in ontvangst, doch keek verder nog even de kat uit de boom.

Pas in 1855 waren school en woning (totale bouwkosten f 4700,-) gereed. Nu nog een onderwijzer, tevens hoofd

van de school. Om te beginnen was een éénmansschool de opzet.

De vroede vaders hielden zich ernstig bezig met de voorwaarden waaraan moest worden voldaan. Men kwam tot de volgende slotsom, eigenlijk een combinatie van rechten en plichten, die we hier (zij het zeer beknopt) zullen laten volgen,

Allereerst de baten; een salaris van f 100,- per jaar met een zelfde bijdrage van het Rijk; verder het schoolgeld à 0,30 per kind per maand; vrij wonen en vrij brandstof voor verwarming van de school. Daar stond tegenover dat kinderen van armlastige ouders gratis onderwijs moesten ontvangen en dat de meester in deze zelf diende te zorgen voor de nodige schoolbehoeften, die dan wel zijn eigendom waren.

Er werd een oproep geplaatst ter vervulling van deze betrekking.

De O.L.school in De Valk in 1913. Op de voorgrond tussen de beide dames met kinderen, de heer Naber, oprichter van de coöp. vereniging De Valk. Men let tevens op de pomp, die zowel de school, als de meesterswoning (achtergrond) van water moest voorzien. (foto collectie R.v. Amerongen)

Door een min of meer deskundige commissie werden de sollicitanten onderworpen aan een soort examen. Hierna werd naar oordeel van de commissie de beste gekozen.

Aldus werd op voordracht van burgemeester Prins als eerste hoofd van de O.L.school in de Valk benoemd de heer J. van Zanten uit Otterlo. Deze aanvaardde op 1 september 1855 zijn functie om echter nog geen twee jaar later alweer te vertrekken naar een betere baan in Utrecht.

Blijkbaar bezat of de school, of De Valk weinig aantrekkingskracht; het bleef een komen en gaan.

In de periode tussen 1855 en 1919 werden niet minder dan elf bovenmeesters-(in de trant van die tijd te noemen)-versleten, met een gemiddeld verblijf van nog geen 6 jaar.

In 1919 werd tot hoofd benoemd, de heer A.G.P. van Son; zijn periode zou tien jaar duren en wellicht zou dat nog langer zijn geworden als er geen drastische veranderingen hadden plaats gevonden.

Inmiddels was er in De Valk een vereniging tot stichting en instandhouding van scholen met de Bijbel opgericht. Deze vereniging met de lange naam verzocht in 1928 aan de gemeente medewerking tot het bouwen van een Christelijke Lagere School.

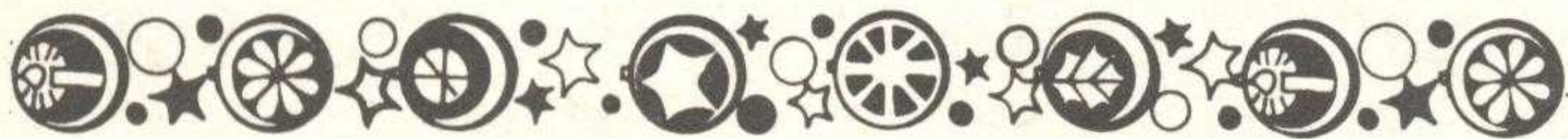
Bij een destijds gehouden onderzoek bleek dat bij inwilliging van dit verzoek de oorspronkelijke bestaande school maar bitter weinig leerlingen zou overhouden.

Dus deed men wat voor de hand lag: opheffen van de openbare school en overdracht van het gebouw aan de genoemde schoolvereniging.

Vanaf dat moment bezat De Valk een christelijke school. De heer van Son en de heer Jac Gazenbeek, toen eveneens aan de oude school verbonden, werden overgeplaatst naar een nieuw gebouwde O.L.school aan de Kerkweg te Ede, die op 1 januari 1930 werd geopend.

Doch wat betreft de bouw van scholen in onze gemeente begon de victorie toch in De Valk.

H.J. Nijenhuis.

AANWINSTEN MUSEUMBIBLIOTHEEK in 1982

1. Gelders Molenboek.
2. Gelderse Plakkatenlijst (1740-1815).
3. De school met den Bijbel te Ede.
4. Eedesche Verlustigingen (Ds Joannes Cloeck)
5. D.O.K. - toen (1922 - 1932)
6. Het Veluws kerkvolk geteld (1809)
7. De Veluwe, luisterrijk land tussen Randmeer en Rijn.
8. Jan van Schaffelaar.
9. De Hollandsche Bodebus.
10. De Bodebus in het Zuiden.
11. Het Veluwse Bekenboekje.
12. Sprengen en sprengenkben.
13. Persoonsnamenregister bij de Geschiedenis van Ede.
14. Bijdragen en Mededelingen LXXII.
15. Oude graven tussen IJssel en Vallei.
16. Uit het verleden van Lunteren.
17. Chr. Hogere Landbouwschool Dronten (1957-1982).
18. Lunteren en zijn Weldoener.

MUSEUM-WETENSWAARDIGHEDEN

betreft: Toepassing van riet en dakpannen.

Over bovengenoemd onderwerp kregen wij een reactie van dhr G. van Loenen, Valkenier 105 te Ede, waarvoor onze hartelijke dank.

Zijn reactie drukken wij hieronder in z'n geheel af, zodat een ieder van de inhoud kennis kan nemen.

G. van Loenen
Valkenier 105
6713 RE EDE
Telef. 31305.

Ede , 20 oktober 1982

Aan de redaktie van " de Zandloper "
Museum Oud- Ede,
Museumplein 7
6711 N A E D E - Gld

Geachte redaktie ,

Kn " de Zandloper " van sept- okt. 1982 , 10 e

jaargang , nr. 3 , vraagt u de mening van de lezers omtrent de toepassing van riet en pannen bij sommige rieten daken op boerderijen.

Daarbij somt u een viertal mogelijke redenen op en u vraagt dan tenslotte of er andere redenen zijn.

Naar mijn mening is dat wel het geval, omdat de door u opgesomde redenen niet of nauwelijks de eigenlijke redenen zijn.

Ik heb in twee (oude) studieboeken vrijwel dezelfde verklaring gevonden , en wel in " Het Dak " , geschreven door E.J. Rothuizen in 1916 en in " Bouwkunde " van Jellema , Meischke en muller , deel 3 , uitgave 1944.

Rothuizen schrijft dat de nok van een rieten dak wordt afgedekt door rietvorsten van gebakken klei , waarbij, om inwatering te voorkomen, langs de gehele nok ter weerszijden drie rijen pannen worden gelegd.

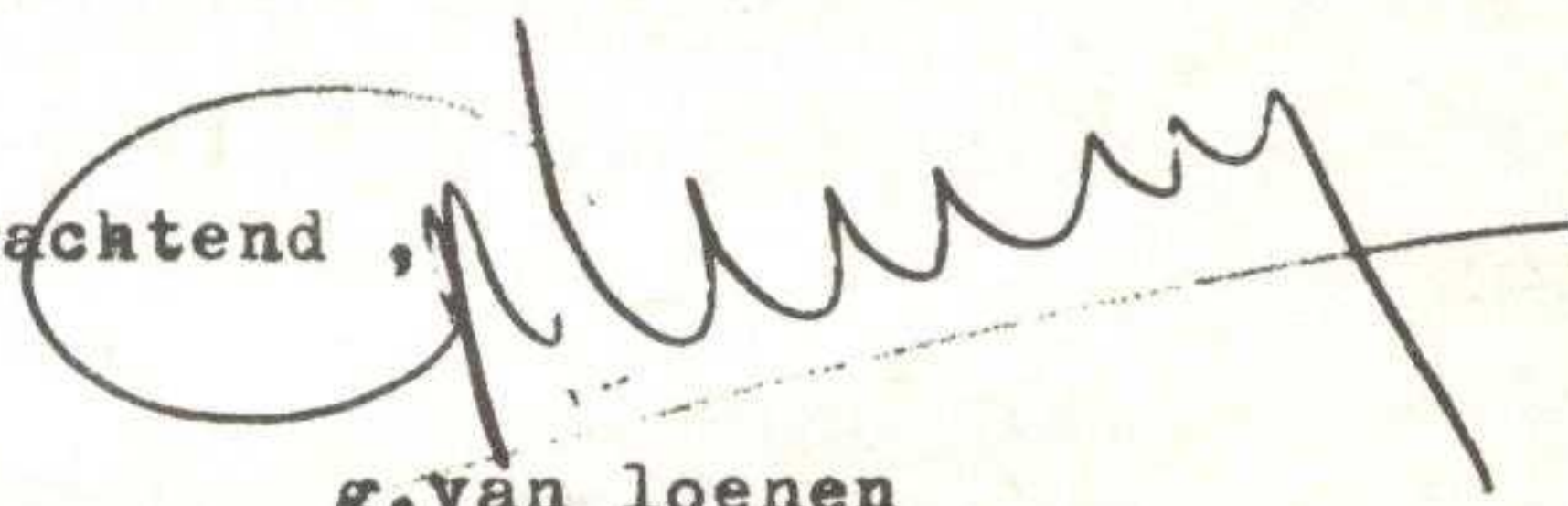
In " Bouwkunde " gaan de schrijvers er van uit dat de rietvorsten nooit zuiver tegen elkaar aansluiten, waarom ze geen waterdichte afdekking vormen en dan volgt :

" Om bovengenoemde moeilijkheden te ontgaan en bij boerderijen voor meerdere ventilatie, wordt de nok soms afgewerkt met enkele pannenrijen en bijpassende nokvorsten. Ook aan de onderkant van laag beginnende daken ziet men bij boerderijen dikwijls enige rijen pannen aangebracht, doorgaans boven de potstallen "

Dat zijn dus twee redenen : waterdichtheid en ventilatie. Het voordeel van ventilatie gaat uiteraard alleen op als ter plaatse van de pannen het riet wordt weggelaten. Precies geformuleerd zou men dus kunnen zeggen dat de pannenrijen bij de nok dienen voor een betere waterdichtheid van de nokkonstruktie en de pannenrijen aan de voet van het dak voor ventilatie van de (stal)ruimten er onder.

Het benieuwt mij of u nog andere reacties hebt ontvangen en of er nog meer redenen bekend zijn .

Hoogachtend ,

g. van loenen

STICHTING "VRIENDEN VAN HET MUSEUM OUD-EDE i.o.

In de laatste jaarvergadering van de vereniging Oud-Ede werd reeds gesproken over de mogelijkheid om te komen tot de oprichting van een stichting "Vrienden van het museum "Oud-Ede".

De bedoeling van deze stichting zou zijn:

-waar mogelijk de activiteiten van het museum steunen.
In het bijzonder geldt dit voor het bijeenbrengen van fondsen, nu er van overheidswege steeds grotere druk op de subsidie begint te ontstaan.

Nadien zijn de plannen intern verder doorgedacht en door-
gesproken. Deze stichting gaat dus optreden als verzame-
laarster van fondsen. Ze moet een ondersteunende club zijn
die het museum dáár helpt, waar dat noodzakelijk is.

Het is niet de bedoeling om naast het bestuur van de ver-
eniging Oud-Ede eigen initiatieven te gaan ontwikkelen;
waar nodig kunnen bestuur en museum-commissie een beroep
doen op de nieuwe stichting en wel in gevallen waarin
naar hun oordeel de noodzaak daartoe aanwezig is.

Het bestuur van de vereniging Oud-Ede is in de genoemde
stichting vertegenwoordigd door haar voorzitter en sekre-
taris. Het nauwe contact tussen de stichting en de vere-
niging Oud-Ede, alsmede met de museum-commissie is daar-
door gewaarborgd.

Op 8 oktober j.l. werd op een heel plezierige wijze "den
volke" kond gedaan van een stichting "Vrienden van het
Museum Oud-Ede" in oprichting.

Eén en ander vond plaats op kasteel Hoekelum en als om-
lijsting werd daar de "Ede-wijn" geïntroduceerd en gepre-
senteerd onder eigen etiket, door de firma's Rijsemus en
de Frel.

Op het etiket bevindt zich een reproductie van een aqua-
rel van de kunstschilder Thijs Mauve.

We mogen ons verheugen dat een deel van de verkoopopbrengst
van deze wijn beschikbaar wordt gesteld aan de nieuwe
stichting Vrienden van het museum.

Het bestuur van de Stichting "Vrienden van het Museum Oud-
Ede bestaat uit: de heren D. de Nooy, J. Clant, E. Hen-
driksen, A.M. de Jonge, G.H. Rijsemus en P. Sips.

Het bestuur van deze stichting zal zich verheugen indien
u deze stichting financieel wilt steunen en een gift wilt
doen. Alle giften, hoe klein deze ook moge zijn, worden
hogelijk op prijs gesteld.

Stortingen graag op bankrekening 9259.95.800 bij de
Bondsspaarbank voor Ede, t.n.v. Stichting Vrienden van
het Museum.

Tot slot nog een ezelsbruggetje om alles goed in het oog
te houden:

VERENIGING "OUD-EDE" (700 leden) = GROOTMOEDER (ca. 60 jr)

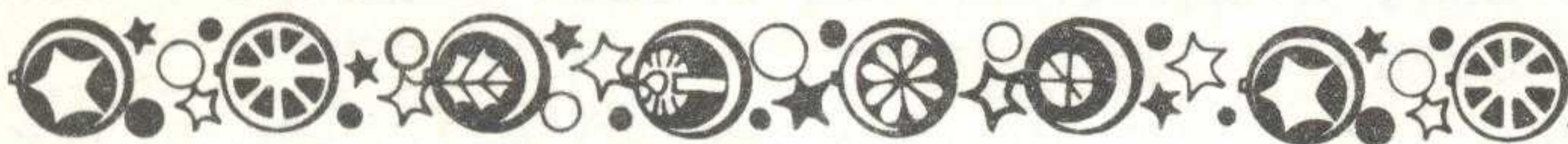
N.B.: twee leden van het verenigingsbestuur hebben zitting in de Museum-commissie.

MUSEUM-COMMISSIE	= MOEDER (ca. 30 jaar)
------------------	------------------------

N.B.: voorzitter en sekretaris van het verenigingsbestuur hebben zitting in de Stichting i.o. Vrienden van het Museum Oud-Ede.

STICHTING i.o. VRIENDEN VAN HET MUSEUM OUD-EDE	= DOCHTER (v.a. 8/10-82)
--	--------------------------

het bestuur.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Op woensdag 20 oktober j.l. bestond de EROM 15 jaar! Voor wie de afkorting "EROM" niet kent, deze letters staan voor EDESE RADIO OMROEP.

Het was voor de EROM werkelijk een feestdag. Het bejaardencentrum "De Klinkenberg", waar de EROM is gehuisvest, stond bol van allerlei activiteiten.

Vele felicitaties, speeches en kado's (enveloppen met inhoud) werden afgestoken c.q. overhandigd.

's Avonds was er in de grote zaal van De Klinkenberg een grote GALA-avond, waar o.a. optrad onze eigen GEURDIENTJE.....en hoe.....!!

Zij zette in haar conference "OUD-EDE" in het centrum van de belangstelling, wat mij m'n oud-edehart erg goed deed.

Geurdientje, hartelijk dank.

EROM, ga zo door en dank voor de goede samenwerking.

D. de Nooy.

GEURDIENTJE en DERK

Een beetje reclame voor deze Oud-Ede leden mag toch wel hè?

Zij beiden geven van tijd tot tijd een lezing met ca. 70 dia's onder de naam:

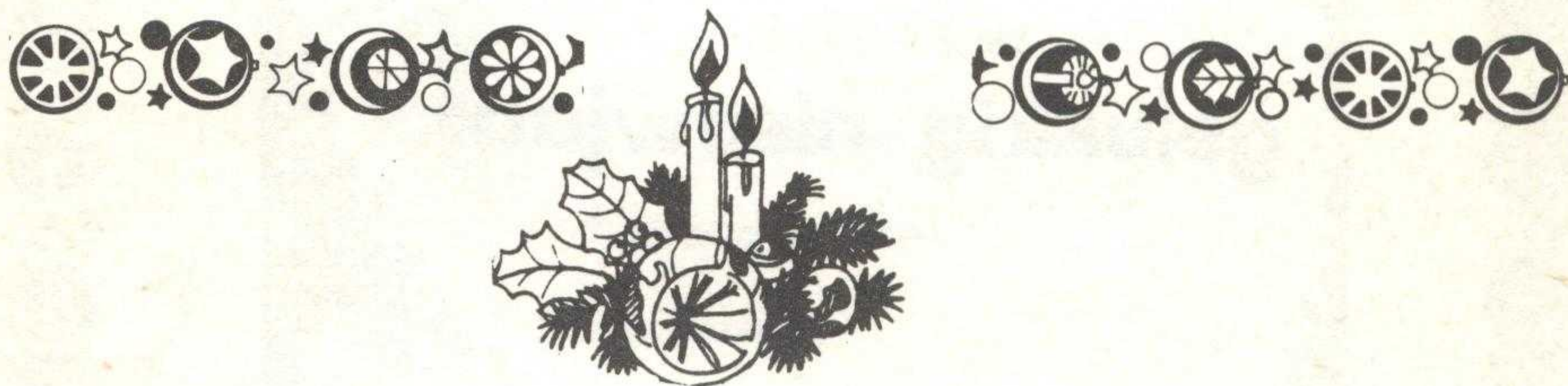
"Een wandeling door het centrum van Ede omstreeks 1900".

Bovendien vertelt Geurdientje een Oud-Edes verhaal.

Zij zijn onder meer al opgetreden voor:

- bejaardentehuis Bethanie;
- bejaardentehuis De Klinkenberg;
- Beringhem te Bennekom;
- vereniging Probus;
- Ned. Chr. Vrouwenbond, afd. Ede-Zuid;
- Club Lions International;
- Chr. Plattelandsvrouwenbond, afd. Ede.

Wie gaat er volgen ????

NIEUWE LEDEN t/m medio november 1982

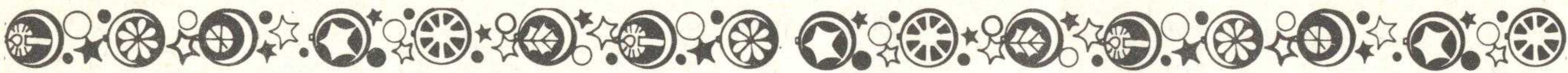
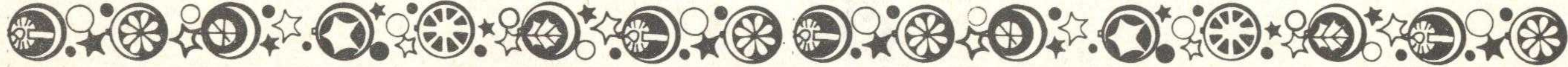
Ir W. Bolderdijk, Avenue Dumas 16b te Genève
mw J.B. de Bruijn-Alting, Klinkenbergweg 13 te Ede.
mw J. Dusoswa-Walland, Veenderweg 47 te Ede.
dhr C.A. van Dijk, Stationsweg 90 te Ede.
mw R. van Ee, Lindelaan 10 te Ede.
mw M.E. Greter-Wolterbeek, Dennenlaan 207 te Ede.
fa P.S. de Nooy, Chrurchillweg 10 te Wageningen.
J.W. Rogier, Laathof 119 te Ede.
T. van 't Veld, Heijendaal 21 te Ede.

prettige feestdagen

en een

gelukkig nieuwjaar

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

* Hout

* Board

* Triplex

* Schroten

* Wandplaten

* Deuren

* Draadmateriaal

* Keukens

* Kasten

* Gereedschap

* IJzerwaren

* Verf (vervetal.)

* Schildersgereedschap

* Wandweefsel

* Schuimvinyl

* Rambe assortiment

* Autolakken

* Beitsen, lakken, lijmen enz. enz.

Dit alles natuurlijk bij

DOE-HET-ZELF MARKT

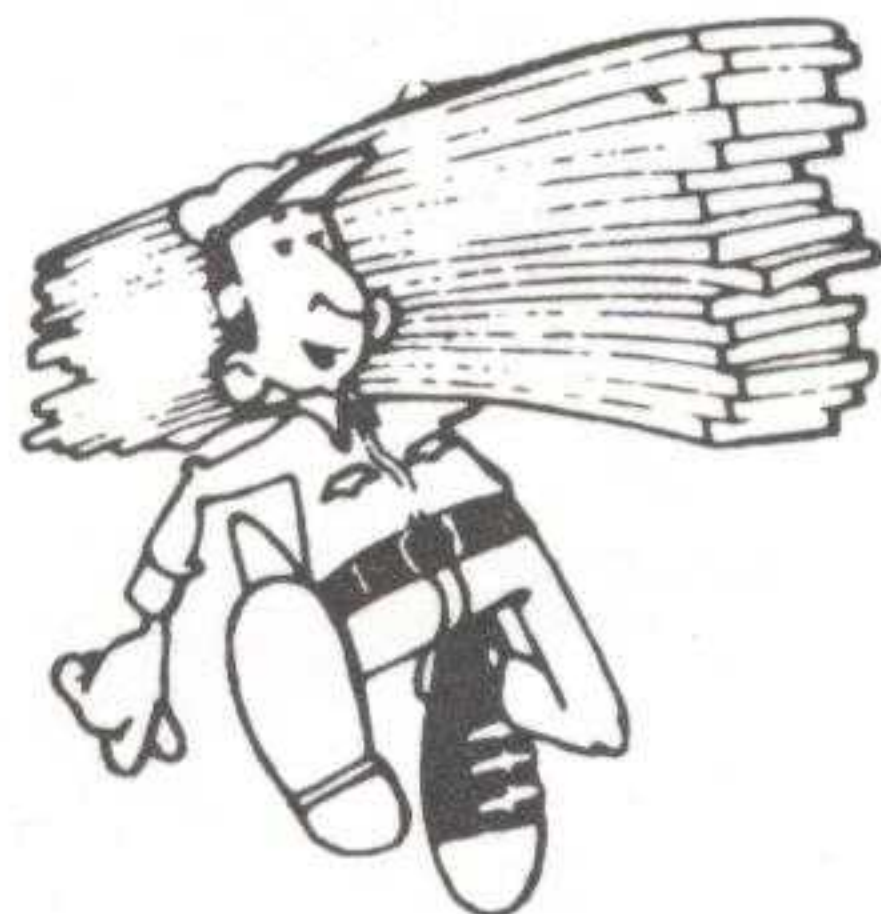
ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

KOLKAKKERWEG 65-67

EDE. TELF. 08380-11680

* Wij geven U een
deskundig advies

* Bezorgen
gratis

DE SPAARBANK VOOR EDE

ANNO 1872

BONDSSPAARBANK

De oudste financiële instelling in Ede, die ondanks haar leeftijd met jeugdig élan actief blijft met een aan vandaag aangepast dienstenpakket ook voor U !

'n Bondsspaarbank, moderne gezinsbank voor alle bankzaken en verzekeringen.

Reeds sedert 1872 de vertrouwensinstelling van vele duizenden spaarders.

**VAN OUDSHER DE BANK VOOR ALLE MENSEN
DE BANK NU OOK VOOR U !**

Hoofdkantoor:
Telefoonweg 110-112 — EDE — Tel. 19020
5 kantoren in EDE — 10 kantoren in de Gemeente